

פ' וארא תש"ע

רבותינו (מדרש תהלים א), שלא אמר מורשה בית יעקב או זרע יעקב ואמר "קהלת יעקב" לרמז שיקהלו רבים עליהם ותהיה התורה לעולם מורשה ליעקב ולכל הנקהלים עליו, הם הגרים הנלוים על ה' לשרתו ונספחו על בית יעקב, ונקראו כולם קהלתו:

10 רבנו בחיי על דברים פרק לג פסוק ד

ואפשר לומר כי מלת מורשה תחזור לארץ ישראל ויהיה ביאור הכתוב בזכות התורה שצוה לנו משה, הארץ שכתוב בה (שמות ו, ח) ונתתי אותה לכם מורשה אני ה', תהיה מורשה לקהלת יעקב, שהרי בקיימנו התורה אנו זוכין בירושתה ובעוברנו עליה אנו גולים ורשים ממנה, וזהו לשון מורשה מלשון מוריש ומעשיר (שמואל א ב, ז), כי הוא כולל שני הפכים כמו ודשנו את המזבח (במדבר ד, יג), כי כאשר קהלת יעקב יורשת או ירושה הכל תלוי בתורה:

ועל דרך המדרש (מכות כג ע"ב) תורה צוה לנו משה, מצוות כמנין תורה צוה לנו משה, שהרי אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, והנה הם תרי"ג. מורשה קהלת יעקב, לכל המתקהל עם יעקב, והם גרי הצדק. ודרשו חז"ל (יומא עב ע"ב), שלושה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה ניתנה לזרעו של אהרן, כתר מלכות לזרע דוד, כתר תורה מונח בקרן זוית כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, ועוד דרשו בו (ברכות נז). מורשה קהלת יעקב, אל תקרי מורשה אלא מאורשה. ועל דרך הקבלה הוצרכה לדרוש כן, כי זאת התורה מאורשה ליעקב היא, והיא הנקראת רחל, ובשעת הכעס בהסתלק השכינה רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו, ובשעת הרצון רחל אשת יעקב, וזה מבוא:

11 ספורנו עה"ת ספר דברים פרק לג פסוק ד

מורשה קהלת יעקב. שהיא למורשה לקהלת יעקב מקובלת לנו ולבנינו למורשה

12 העמק דבר על שמות פרק ו פסוק ח

ונתתי אתה לכם מורשה. לא לשעה שאתם תהיו בה לבד אלא אפילו בשעה שאתם גולים ממנה הרי הוא שלכם וכמו שאדם הפורש משדה ירושת אבותיו לעולם דעתו עליה ומשים לב שלא לשכוח הליכו' אותה אחוזה. אולי זכחו ה' לשוב אליה. כך א"י היא לנו מורשה לעד וכמו שאמר ירמיה הנביא הציבי לך ציונים וגו' ועי' להלן ל"ב י"ג. ובזה נכלל הברית אשר לארץ כי היא השגחתו בפרטית עליה. אפילו בשעה שאנו גולים. הליכות א"י וברית שלה למורשה לנו. ועי' בספר ויקרא כ"ו מ"ב מש"כ שם:

13 העמק דבר על דברים פרק לג פסוק ד

תורה צוה לנו משה מורשה. במה נעשה כ"ז שישראל חביבים הם. ע"י תורה צוה לנו משה. היינו חלק פלפולה של תורה שנתנה מתחלה למשה כמו שנתבאר בראש הספר שבערבות מואב נתנה לישראל. והזהירנו ע"ז בכל משנה תורה. מש"ה כתיב צוה לנו משה. והכי נתפרש לעיל ד' מ"ד פסוק וזאת התורה אשר שם משה. וכמש"כ עוד לעיל א' ג' בפסוק זכרו תורת משה עבדי. והכי דעת חז"ל במקרא שאנו עומדים כמבואר בסנהדרין דצ"א ב'. אר"י א"ר כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גוזלו מנחלת

1 ספר שמות פרק ו

(ו) לכן אמר לבני ישראל אני ידוד והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתני אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים: (ז) ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ידוד אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים: (ח) והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ידוד:

2 דברים פרק לג

(ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

3 תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מט:

תנא רבי חייא כל העוסק בתורה לפני עם הארץ כאילו בועל ארוסתו בפניו שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא מ

4 תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קיז:

תתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם וליוצאי מצרים קאמר להו

5 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צא:

תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית

6 מהר"ם על דברים פרק לג פסוק ד

לומר שהתורה אינה ירושה לבא לאדם כנחת, אלא צריך אדם לטרוח אחריה ולעסוק בה ולילה ולהגות בה.

7 בעל הטורים על שמות פרק ו פסוק ח

מורשה - ב' במסורה. ונתתי אותה לכם מורשה. ואידך משה מורשה קהלת יעקב (דברים לג, ד). שבזכות התורה ירשו הארץ כדכתיב (תהלים קה, מד-מה) ויתן להם ארצות גוים וגו' בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו. כתיב מורשה ולא אמר ירושה רמז שמורישין ולא יורשין שלא יכנסו לארץ:

8 אבן עזרא על דברים פרק לג פסוק ד

תורה צוה לנו משה - זהו שישא ויאמר דור לדור כך העתקנו מפי משה ירושה בידינו ויהיה למ"ד לנו מושך עצמו ואחר עמו. וכן היא מורשה לקהלת יעקב כמו והנבואה עודד הנביא ויהי מורשה מורשה קהלת יעקב:

9 רמב"ן על דברים פרק לג פסוק ד

תורה צוה לנו משה הטעם, שישא תמיד ויאמר תורה צוה לנו משה, והיא תהיה מורשה לקהלת יעקב, כי לדורות עולם כל בני יעקב יירשוה וישמרו אותה, כי לא תשכח מפי זרעו ודרשו

פ' וארא תש"ע

וע' מש"כ בס' במדבר כ"א בשירת הבארה:

14 הכתב והקבלה על שמות פרק ו פסוק ח

מורשה. ולא אמר ירושה לרמוז שלא יהיו יורשים אותה, לפי שעתידין היו יוצאי מצרים למות במדבר, אבל יהיו מורשיים אותה לבניהם אשר יכנסו לארץ לכן אמר מורשה, וכן תורה צוה לנו משה מורשה, לא אמר ירושה, כי בזה יהיה משמעותו שהתורה לא תהיה ירושה כ"א לאותו הדור שקבלוה בלבד, לכן אמר מורשה, שיורישוה לבניהם אחריהם וגם דורות העתידיים חייבים הם בקיום התורה כאותן שקבלוה (רב"ח):

15 הכתב והקבלה על דברים פרק לג פסוק ד

מורשה. לא אמר ירושה, כמ"ש רנ"ו, שבאמת אין התורה ירושה, כמאמר התנא, התקן עצמן ללמוד תורה שאינה ירושה לך, כי אין התורה מוכנת לבנ"י שיירשנה כמו ירושה שאין עלי עוררין שאין ליורש רק ליטול אותה, אבל צריך אדם להלחם עם שונא חזק שהוא יצר הלב הנלחם עמו יום יום, ואם לא יתחזק ויתאמץ כנגדו לא ינחל את התורה, וכדתנן במ"ח דברים התורה נקנית במיעוט שיחה ושינה במיעוט סחורה ושחוק במיעוט תענוג ודרך ארץ וכיוצא באלה, אבל התורה היא מורשה לקהלת יעקב, וענינו כמו ונתתי אותה לכם מורשה (שמות ו') והיינו שתהיה לכם עדי עד, וכמו יען אמר האויב וגו' ובמות עולם למורשה היתה לנו (יחזקאל ל"ו) פ"י שהתאמרו לאמר הארץ שכבשנו מידכם מורשת עולם היא לנו, וכן לנו נתנה הארץ למורשה (שם ל"ג) כלומר לעד תהיה לנו, וכן מתפרש מלת מורשה בכל המקומות, וכן כאן מורשה קהלת יעקב ר"ל התורה עליונה הזאת שצוה משה עפ"י השם לנו היא ולבנינו, ומורשה היא לעד לקהלת יעקב, ואין לאחרים שלא נכנסו בברית אברהם חלק ונחלה בתורה זו, ועד עולם תהיה לבד לתורת ישראל, והנסייון מעיד שעד היום לא היתה אומה ולשון שבחרה תורתנו לקבל עלי' עול מצותי' זולת קהלת יעקב, להם היא מורשה לעולם, ובכל זאת איננה ירושה כי אין התורה באה בלב אלא למי שמתקן עצמו ומכין לבו אלי'. עמ"ש וארא ונתתי אותם לכם מורשה:

16 ספר מי השילוח - פרשת וזאת הברכה

תורה צוה לנו משה מורשה, דהנה יש שני ענינים היינו מה שמברכין בכל יום אשר נתן לנו את תורתו וגם נתן התורה. כי מה שהשרישו האבות בלב כל ישראל שלא יזו ולא ימוט לעולם ואין שום חטא יכול לפגום זאת הקדושה, זה יקרא נתן, ומה שהש"י חלק לכל נפש מישראל שהוא יחדש בהתורה חדשות בזה יוכל האדם לפגום ח"ו וזה הענין בפרשו חז"ל מורשה ומאורסה, מורשה היינו קדושת האבות ומאורסה היינו מה שניתן לאדם לחדש:

אבותיו. שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב מורשה היא לכל ישראל מששת י"ב. הרי דאינו מפרש המונע מקרא מאדם בישראל. אלא הלכה מתלמיד שיש בו כח לשמוע ולהבין. וכן דרשו שם דנ"ט אר"י עובד כוכבים שעוסק בתורה ח"מ שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה. וזה לא מיירי אלא עוסק דמשמעו בעומק הלכה ומוסיף לקח כמש"כ הט"ז באר"ח סימן מ"ט. וכמש"כ בס' ויקרא י"ח ה' באורך ובביאור. והכי משמעות הכתוב לפי הפשט. שהתורה אשר צוה לנו משה. היא מורשה קהלת יעקב. כמו ירושה שמגעת בלי עמל עצמו. כך מגיע זכות עיונה ש"ת שת"ח עמלים בה. בירושה לקהלת יעקב שהן המה המון עם ה' מחמת שכח העיון א"א אם לא שמחזיקים את העמל בה בלי שום דאגת פרנסה. ובזה גם המחזיקים זוכים בה ובזכותה וכדאי' פ' מקום שנהגו כל המטיל מלאי לכיס של ת"ח זוכה ויושב בישיבה של מעלה. שנאמר כי בצל החכמה בצל הכסף. ובירושל' סוטה פ"ז וברבה פ' קדושים איתא עתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לבעלי מצות אצל בעלי תורה שנאמר כי בצל החכמה בצל הכסף ואומר עץ חיים היא למחזיקי' בה וגו'. ועוד הרבה אגדות חז"ל (והמשורר בתהלים ח' אמר בשם מלאכי מעלה ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים. מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם. הכונה שמלאכי מעלה נפלאו על כבוד שמו ית' שבכל הארץ הבא ע"י ישראל. עד שיש להם מקום לבקש שהלואי יתן הוד בזה על השמים. וביאר המשורר ע"י מי בא זה הכבוד. מפי עוללים ויונקים. והוא משל על יגיעי תורה שמבואר במכילתא פ' בשלח לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן שניה לה אוכלי תרומה. והטעם שעמל תורה בעי דעתא צילתא וזה א"א אלא באוכלי מן. שהיו בטוחים במזונות ולא נצרכו אפי' לשום טה"נ. שניה לה אוכלי תרומה. שגם המה בטוחים יותר מאוכלי מעשר. כי הבעלים יראים להשהותן בבית שלא יה' מי מאנשי ביתו נכשל באיסור מיתה ב"ש וכמש"כ לעיל כ"ו י"ג. אבל בשביל שטה"נ לבעלים מש"ה אין דעת המקבל שפוי כ"כ. ומכ"מ גם להם כח ועוז לעמל בתורה. ולזה אמר המשל עוללים ויונקים. עולל הוא עובר לא ראה אור השמש. והוא ניזון במעי אמו. וא"נ אפ"ל לבקש פרנסתו ממנה. ויונק גם הוא פרנסתו מזונת ובטוחה. ויותר משהבן רוצה לינק האם רוצה להניק. אבל מכ"מ לפעמים נצרך לבכות ולבקש מאמו שתיניקהו וכן בזה"ז יש עמלי תורה בית הוריהם בכבוד ורצון והמה נמשלו לאוכלי מן. ויש ניזונים בנדבת אחרים שרוצים ליזכות בת"ת. ונמשלו לאוכלי תרומה. ואמר המשורר כי ע"י שני אופנים אלו יסדת עוז התורה. ובכתה להשבית אויב ומתמקם. שכך הוא עיקר זכות התורה כמש"כ כ"פ. ופ"י אויב הוא בלב ומתנקם הוא בפועל. כ"ז הוא כבוד ה' ע"י ישראל. מה שא"א להשיג ע"י מלאכים. והמה מתקנאים בנו שזכינו לכח עמל תורה שבא ע"י עוללים ויונקים. והוסיף המשורר כי אראה שמיד וגו'. שנמסר כל הידיעות בזה כל אדם המעלה אפ"ל באוה"ע. ע"ז מסיים מה אדיר שמך בכל הארץ. ולא ביקשו בזה אשר תנה הודך על השמים. דבכחמות אלו שהמה טבעים שגבה כח המלאכים הרבה מכח אנושי. הרי למדנו דכבודה ש"ת ועוזה אינה באה כי אם ע"י מורשה קהלת יעקב. המחזיקים את העוללים ויונקים.